

K ŽIVOTNÉMU JUBILEU Dr. h. c. prof. PhDr. MICHALA DANILÁKA, CSc.

Lubica HARBULOVÁ

Dr. h. c. prof. PhDr. Michal Danilák, CSc.

V najvýchodnejšej časti Slovenska, v kraji pod Vihorlatskými vrchmi, v dedinke Vojnatina, okres Sobrance, sa 9. novembra 1933 v maloroľníckej rodine Michala Daniláka a Anny Danilákovej, rodenej Uhrínovej, narodil syn, ktorému dali meno po otcovi Michal.

Detstvo prežil Michal Danilák v rodnej dedine a tu aj vychodil ľudovú školu. Meštiansku školu navštevoval v rokoch 1944 – 1948 v Sobranciach. Na strednú školu ho zapísali na Gymnázium v Michalovciach, no po zriadení gymnázia v Sobranciach prešiel na novovytvorené gymnázium, ktoré v roku 1952 absolvoval s vyznamenaním. Záujem o dejiny sa začal u neho výraznejšie prejavovať v posledných ročníkoch štúdia na gymnázium a vyústil do rozhodnutia študovať tento odbor na vysokej škole.

Túžba po poznaní a vzdelaní ho v roku 1952 priviedla do Prahy, kde začal študovať na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity odbor históriu. Počas štúdia sa M. Danilák začal zameriavať na všeobecné dejiny. Veľký vplyv na jeho odborné formovanie počas vysokoškolského štúdia mali prof. Jozef Polišíenský a prof. Anatolij Florovskij, pod vplyvom ktorého sa začal orientovať na dejiny východných Slovanov a na dejiny Ruska. Jeho záujem o túto problematiku vyústil do napísania a obhajoby diplomovej práce *Sedliacka vojna v Rusku pod vedením Stepana Razina*.

Po ukončení vysokoškolského štúdia v roku 1957 so vrátil na východné Slovensko a začal pôsobiť ako stredoškolský učiteľ na Jedenástočnej strednej škole v Sobranciach, kde zastával aj funkciu zástupcu riaditeľa školy.

Zásadným medzníkom v jeho živote bol rok 1960, keď bol preložený na Pedagogický inštitút v Prešove. V Prešove sa začala písať nová etapa v živote M. Daniláka. Etapa vyplnená činnosťou vysokoškolského pedagóga, akademického funkcionára i vedeckého pracovníka. Keď sa v roku 1964 zlúčil Pedagogický inštitút v Prešove s Pedagogickým inštitútom v Košiciach vytvorila sa v Prešove Pedagogická fakulta, ktorá sa stala súčasťou Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach. Na fakulte bola vytvorená aj samostatná katedra dejín, na ktorej M. Danilák pôsobil najskôr ako odborný asistent a neskôr, v rokoch 1967 až 1978, ako vedúci katedry. V rokoch 1971 – 1973 vykonával na Pedagogickej fakulte aj funkciu prodekana pre pedagogickú činnosť. V roku 1978 došlo na Univerzite P. J. Šafárika k zlučovaniu rovnakých katedier, v dôsledku čoho

došlo k spojeniu katedier dejín na Filozofickej a Pedagogickej fakulte UPJŠ v Prešove. Michal Danilák sa stal vedúcim novovytvorenej Katedry dejín na Filozofickej fakulte UPJŠ v Prešove. Túto funkciu vykonával v rokoch 1978 – 1981 a v rokoch 1986 – 1990. Michal Danilák stál aj pri zrode myšlienky o užšej špecializácii odborných pracovníkov na slovenské a všeobecné dejiny. Keď 1. septembra 1998 bola vytvorená na Filozofickej fakulte Prešovskej univerzity katedra všeobecných dejín stal na jej čele práve prof. M. Danilák, ktorý profiloval jej činnosť až do roku 2003. Prešovskému historickému pracovisku ostal verný až do roku 2004, keď odišiel do dôchodku.

Nezanedbateľným rozmerom pôsobenia M. Daniláka na prešovských vysokoškolských pracoviskách bola jeho pedagogická činnosť. Tá bola sústredená na prednášky z novovekých dejín a najnovších svetových dejín po roku 1918. Viedol tiež výberové prednášky venované problematike slovensko-ukrajinských vzťahov do roku 1918. Jeho bývalí študenti si dodnes pamätajú jeho vysoko erudované prednášky i to s akým zánietením a elánom ich prednášal. Bol vedúcim nespočetného množstva ročníkových, diplomových a rigorózných prác a školiteľom dizertačných prác. Pôbil tiež ako predseda skúšobných komisií na štátnych záverečných skúškach a predseda komisií pre rigorózne skúšky.

M. Danilák mnoho rokov odovzdával svoje odborné skúsenosti mladým vedeckým aspirantom, na príprave ktorých sa podieľal od roku 1983. Viacerí z jeho bývalých doktorandov dnes patria k popredným slovenským historikom. Jeho skúsenosti využívali aj bratislavské odborné pracoviská. Bol členom Komisie pre udeľovanie hodností kandidáta vied na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a na Historickom ústave SAV v Bratislave. Dlhé roky bol garantom habilitačných a inauguračných pokračovaní v odbore všeobecné dejiny na Filozofickej fakulte PU v Prešove.

S menom Michala Daniláka je spätý rozvoj nielen historických pracovísk prešovských fakúlt, ale aj rozvoj Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach. Patril dlhé roky k popredným akademickým funkcionárom tejto východoslovenskej akademickej inštitúcie. Na činnosti univerzity sa podieľal v rokoch 1973 – 1990, keď vykonával funkciu prorektora pre pedagogickú činnosť. Skúseností z pedagogickej a akademickej činnosti zúročoval ako člen Vedeckej rady UPJŠ v Košiciach (1973 – 1990), člen Vedeckej rady Pedagogickej fakulty UPJŠ v Prešove (1967 – 1990), člen Vedeckej rady Filozofickej fakulty UPJŠ v Prešove (1978 – 1990). Jeho aktivity neboli obmedzené len miestom jeho pôsobenia. V rokoch 1975 – 1990 bol členom rady Spoločensko-vedného ústavu SAV v Košiciach a v rokoch 1985 – 1990 členom Kolégia historických vied SAV v Bratislave.

Osobitú kapitolu pôsobenia M. Daniláka na prešovskom akademickom historickom pracovisku predstavuje jeho vedecko-výskumná činnosť. Počiatky jeho vedecko-výskumných aktivít siahajú do začiatku 60. rokov 20. storočia. V roku 1963 nastúpil do externej aspirantúry na Filozofickej fakulte Univerzity J. E. Purkyně (dnešnej Masarykovej univerzity) v Brne. Jeho školiteľom bol známy český historik prof. PhDr. Jozef Macúrek, DrSc. Kandidátsku prácu pod názvom *Haličskí, bukovinskí a zakarpatskí Ukrajinci v revolúcii 1848* obhájil v roku 1968 a v roku 1969 mu bol priznaný titul kandidáta historických vied.

Ukrajinské dejiny v 19. storočí ostali hlavnou témou jeho vedeckých prác aj v nasledujúcich rokoch. Koncom 60. a začiatkom 70. rokov 20. storočia venoval tej-

to problematike niekoľko rozsiahlejších štúdií zameraných na ukrajinské národné hnutie v Haliči v rokoch 1848 – 1849, roľníckej otázke v Haliči, vzťahy haličských a zakarpatských Ukrajincov, ale aj kontakty konkrétnych predstaviteľov ukrajinského národného hnutia, napríklad Ivana Rakovského, s haličskými Ukrajincami. Tieto predprípravné vedecké štúdié vyústili v roku 1972 do monografickej práce *Haličskí, bukovinskí, zakarpatskí Ukrajinci v revolúcii 1848 – 1849*. História západných Ukrajincov v 19. storočí bola témou aj Danilákovej habilitačnej práce (*K dejinám západných Ukrajincov v rokoch 1841 – 1867*), s ktorou sa habilitoval v roku 1972 v odbore všeobecne dejiny a hodnosť docenta mu bola priznaná v roku 1973. V roku 1979 bol Michal Danilák vymenovaný za univerzitného profesora v odbore všeobecne dejiny.

Širší historický kontext výskumnej problematiky Michala Daniláka tvorí revolúcia v rokoch 1848 – 1849 v Rakúsko-Uhorsku. Tejto téme sa venoval formou odborných štúdií v rôznych obdobiach svojej vedeckej práce. S výskumom revolučných udalostí v rokoch 1848 – 1849 a ukrajinskej problematiky úzko súvisel aj záujem M. Daniláka o výskum medzislovanských vzťahov v polovici 19. storočia. Z tejto rozsiahlej problematiky sa parciálnejšie zamerával na otázku Slovanského zjazdu konaného v roku 1848 v Prahe, na vzťahy medzi jednotlivými slovanskými národmi v období konania Slovanského zjazdu, špeciálne priblížil účasť Ukrajincov na Slovanskom zjazde a miesto ukrajinskej otázky na tomto podujatí.

Dlhodobejšie sa Michal Danilák zaoberal rôznymi stránkami národného obrodenia Rusínov v Uhorsku a osobitnú pozornosť venoval úlohe a vplyvu gréckokatolíckej cirkvi na formovanie národného vedomia Rusínov (Ukrajincov) v Uhorsku v 19. a na začiatku 20. storočia. S tým úzko súvisela problematika vzájomných vzťahov haličských a zakarpatských Ukrajincov v 19. storočí. Vo svojich vedeckých prácach neobišiel ani tému slovensko-ukrajinských vzťahov v 19. a 20. storočí. Ako uznávaný odborník na ukrajinskú problematiku 19. storočia participoval aj na rozsiahlej syntetizujúcej práci *Dejiny Slovenska IV*.

V nasledujúcom období rozšíril diapazón svojej vedecko-výskumnej činnosti o analýzu hospodárskych, sociálnych, národnostných i náboženských pomerov na severovýchodnom Slovensku v druhej polovici 19. storočia. Posledným väčším tematickým okruhom, ktorému sa M. Danilák odborne venoval bola problematika dejín Podkarpatskej Rusi resp. Zakarpatska, čo bolo determinované aj jeho dlhoročnou spolupracou s Historickou fakultou Štátnej univerzity v Užhorode (dnes Fakulta dejín a medzinárodných vzťahov Užhorodskej národnej univerzity). K dejinám Podkarpatskej Rusi v medzivojnovom období z hľadiska medzinárodných vzťahov sa vzťahovali štúdie: *Podkarpatská Rus v politike susedných štátov (1918 – 1938)*, *Podkarpatská Rus v poľsko-maďarských vzťahoch (1918 – 1939)*, *Okupácia Zakarpatska hortyovským Maďarskom a Malá vojna, Pripojenie Zakarpatskej Ukrajiny (Podkarpatskej Rusi) k ZSSR a Slovensko a Problematika začlenenia Zakarpatska do ČSR v ukrajinskej historiografii*. Niekoľko prác sa dotýkalo aj vzťahov východného Slovenska a Zakarpatska po roku 1945. M. Danilák je tiež autorom niekoľkých historiografických štúdií, v ktorých hodnotil stav výskumu ukrajinskej problematiky a ukrajinských dejín v slovenskej historiografii.

Výsledky svojej vedeckovýskumnej činnosti prezentoval na desiatkach domácich i medzinárodných konferencií, zúčastnil sa troch svetových kongresov historikov (v roku 1970 v Moskve, v roku 1980 v Bukurešti, v roku 1985 v Stuttgarte), aktívne vystúpil aj na medzinárodných kongresoch slavistov v Prahe v roku 1968 a vo Var-

šave v roku 1973. V rokoch 1971 – 1973 absolvoval prednáškové pobyty na Ukrajine, na dnešnej Užhorodskej národnej univerzite, kde prednášal výberové prednášky venované slovensko-ukrajinským vzťahom do roku 1918. Práve zásluhou profesora Daniláka sa v 70. – 80. rokoch 20. storočia začali rozvíjať kontakty medzi košickou a užhorodskou univerzitou v oblasti vedeckovýskumnej a pedagogickej činnosti. Užhorodská národná univerzita pri príležitosti 55. výročia svojho vzniku ocenila vedecko-pedagogickú činnosť M. Daniláka i jeho zásluhy na rozvoji spolupráce oboch univerzít a 18. októbra 2000 mu udelila čestný titul Doctor honoris causa.

Michal Danilák sa ako jeden z mála slovenských historikov dlhodobo a systematicky venoval ukrajinskej problematike a svojimi prácami výrazne prispel k rozšíreniu poznatkov o živote Ukrajincov Habsburskej monarchie v 19. storočí, k poznaniu dejín Podkarpatskej Rusi resp. Zakarpatska v 19. a 20. storočí, ako aj k pochopeniu jednotlivých etáp vývoja slovensko-ukrajinských vzťahov. Mnohé zo záverov, ku ktorým vo vedeckých prácach dospel, nestratili na svojej aktuálnosti ani v súčasnosti. Ocenením Danilákovho dlhoročného vedeckého záujmu o ukrajinské dejiny a jeho vkladu do ich výskumu na Slovensku bolo jeho zvolenie Svetovou radou vedeckých spoločností T. Ševčenka za riadneho člena Vedeckej spoločnosti T. Ševčenka v roku 2010. Slovenská strana ocenila jeho erudovanosť v uvedenej problematike tým, že ho menovala za prvého predsedu slovensko-ukrajinskej komisie historikov pri Slovenskom národnom komitáte historikov.

Dlhoročná vedecká a pedagogická práca M. Daniláka bola ocenená na rôznych úrovniach a rôznymi formami doma aj v zahraničí. Najväčšou odmenou pre neho sú však úspechy jeho žiakov, ktorí sa k nemu aj po rokoch hrdo hlásia nech už pôsobia v rôznych kútoch Slovenska v rôznych vedeckých ústavoch a inštitúciách, na univerzitách, v rezorte základného a stredného školstva, ale aj v oblasti kultúry, politiky či diplomacie.

V mene Inštitútu histórie FF PU v Prešove by sme radi Dr. h. c., prof. PhDr. Michalovi Danilákovi, CSc., zablahoželali k jeho významnému životnému jubileu, 90. narodeninám, a zaželeli mu do ďalších rokov pevné zdravie, spokojnosť a pohodu v kruhu najbližších, aby nás svojou prítomnosťou, životnou múdrosťou a jemu vlastným temperamentom tešil čo najdlhšie.